

“Els expedients de pensió per orfenesa: una font d’investigació genealògica. L’exemple de la demarcació de Tarragona (1934-1939)”

Roser Puig i Tàrrach
Historiadora

Resum: Comentari de les possibilitats d’investigació que ofereixen els expedients de pobresa a causa de l’orfenesa quan es produeix la mort d’un o dos dels pares quan encara els fills són menors d’edat. Les competències a Catalunya passen segons l’època de mans de les diputacions a les de la Generalitat Republicana i a l’inversa passada la Guerra civil. S’exposa el cas de la demarcació de Tarragona en la dècada dels anys trenta del segle XX.

Paraules Clau: beneficència, II República, Franquisme, Camp de Tarragona, Conca de Barberà, Terres de l’Ebre, marginalitat.

Resumen: Comentario de las posibilidades de investigación que ofrecen los expedientes de pobreza a causa de la orfandad cuando se produce el fallecimiento de uno o dos de los progenitores, siendo todavía los hijos menores de edad. Se expone el caso de la provincia de Tarragona en la década de los años treinta del siglo XX.

Palabras Clave: beneficencia, II República, Franquismo, Campo de Tarragona, Conca de Barberà, marginalidad.

Abstract: A commentary on possibilities of research that poverty records offer in case of death of a mother or a father or both of them, and their children being under age. It is presented the situation in Tarragona province in the 30s of XX century

Key words: welfare, Second Spanish Republic, Franquismo, Camp de Tarragona, Conca de Barberà, Terres de l’Ebre, marginality

Résumé: Commentaire des possibilités de recherche qu’offrent les dossiers de pauvreté à cause de l’orphelinage quand se produit le décès d’un ou des deux progéniteurs, en étant encore les enfants mineurs. On expose le cas de la province de Tarragone dans les années trente du XX ème siècle.

Mots-clés: Assistance publique, II République, Franquisme, Campagne de Tarragone, Conca de Barberà, marginalition.

Dins els fons documentals d’institucions públiques contemporànies són nombroses les sèries que aporten informació genealògica. En l’àmbit de la justícia destaca el registre civil i en el municipal els padrons d’habitants, conforme la legislació va anar oferint cobertures i prestacions a les classes socials més desfavorides, augmenten en nombre. En el cas de Catalunya, l’Estatut d’Autonomia de la II República es traspasà de forma exclusiva les competències de beneficència i sanitat a la Generalitat, la qual en els pocs anys que actuà (1932-1939), desplegà un notable gruix d’actuacions vers la infància, la dona, els malalts mentals i la gent gran¹ col·lectius dels que s’havia ocupat anteriorment de forma especial l’església i l’estat.

En els anys trenta la Generalitat a través de les comissaries delegades a cada província que suplïen a les diputacions, aplicà un sistema de protecció social a les vídues amb fills sense recursos econòmics, es tractava de concedir una pensió en base al número dels fills que havien de mantenir, per aital motiu s’obriren expedients per cada unitat familiar, els documents que els integraven eren diversos i tots justificatius de les condicions mínimes per obtenir l’ajut econòmic: instància de la vídua, partida de defunció del marit, partida de naixement dels fills tinguts en el matrimoni, certificació de pobresa o de no posseir bens immobles i de bona conducta, en la majoria dels casos els expedia el jutjat municipal, l’ajuntament i ocasionalment el rector de la parròquia (aquest sols fins el 1936). En el lligall que hem consultat a Tarragona localitzem 32 expedients incoats entre 1934 i 1939, els quals es mantingueren oberts en la dècada dels quaranta fins que els nens complien els 14 anys. Sobre la residència dels benefactors en la seva majoria habitaven al Camp de Tarragona, liderava el rànquing la seva capital, ara bé si ens fixem en la naturalesa molts eren immigrants, sia de comarques de la mateixa demarcació o d’altres comunitats (Andalusia i Galícia). Alguns oficis dels esposos finats ens indiquen una baixa extracció social (jornalers, peons), la causa de la seva mort en general era de malaltia, però també apareixen els accidents i en una ocasió s’especifica la guerra, un soldat mort a la Serra de Pàndols el 1938, en cas de les parelles joves i sense suport dels pares o avis la precarietat en cas de faltar l’home era evident, una sortida de la cònjuge supervivent era anar a fer feines per les cases, l’altra més traumàtica era recórrer a l’hospici o donar els menors en adopció per altres matrimonis, sense oblidar la possibilitat de contraure segones núpcies.

La pèrdua del cap de casa en una família era un cop molt dur, més si eren immigrants en una ciutat sense el suport de parents propers i amb la necessitat de cubrir els costos d’alimentació, vestit i allotjament. El seguiment de cada vídua i fills es pot fer a través d’històries personals, de vida, la documentació no aporta més dades. Per a facilitar futures línies d’investigació sobre la pobresa i la dona² a les nostres comarques facilitem els seus noms i cognoms:

-
1. VILÀ MANCEBO, ANTONI, *Els serveis socials a Catalunya. Una visió històrica*, Girona, 2004, tesi doctoral presentada a la Universitat de Girona i consultable en xarxa.
 2. Una obra de referència a nivell estatal és la de MAZA ZORRILLA, ELENA, *Pobresa y beneficencia en la España Contemporánea (1808-1936)*, Barcelona, 1999. Per conèixer la tipologia de documents que es poden trobar en els fons municipals sobre aquesta temàtica recomanem l’article de RODRÍGUEZ CLAVEL, J. RAMON “Anàlisi de la producció documental municipal en els àmbits de la sanitat, beneficència i assistència social”, *Lligall*, Barcelona, 8 1994, p. 73-112.

Camp de Tarragona -28-

Altafulla (1)

- Manela Ballester Figueres, de 32 anys, vídua de Josep Biosca Subirats, ferroviari mort als 30 anys, sol·licita pensió per dues filles Rosa i Austraberta (1937).

Cambrils (2)

- Rosa Navarro Llavèria, nascuda a l'Ametlla de Mar, vídua de Joaquim Figueres Brull, també nat a l'Ametlla i mort als 42 anys d'edat (1935).
- Rosa Saladié Vidal, vídua de Telm Pijoan Alterats (mort el 1935), té un fill, Josep, nat el 1932 (1935).

Montbrió del Camp (2)

- Dolors Borràs Boqueres, de 36 anys, vídua d'Antoni Guri Gibert, té dos fills: Jaume de vuit anys i Dolors de sis (1935).
- Maria Ratés Pàmies, vídua de Joaquim Segarrés, reclama ajut per dos fills: Josep de 10 anys i Maria de sis (1936).

Reus (2)

- Dolors Calbet Mateu, de 45 anys, vídua de Joan-Baptista Ferran, jornaler, mort a l'edat de 40 anys, té dos fills (1936).
- Francesca Masdeu Borràs, vídua de Joan Olestí Nomen, impressor, ha de mantenir tres fills: Montserrat, Francesca i Joan (1934).

Tamarit de Mar (1)

- Neus Sunyer Argilagué, vídua de Josep Llima Oliver, amb tres filles: Josepa, de cinc anys, Teresa de dos i Joana, de set mesos (1935).

Tarragona (18)

- Ramona Alberic Ferrer, vídua de Josep Ferrer Anguera, aquest originari de l'Aleixar, demana pensió per tres fills, de sis, onze i catorze anys (1935).
- Teresa Crusat Bargalló, nada a l'Argentera, vídua de Juan Loras Izquierdo, de Terol, demana una pensió de lactància per la seva filla Filomena (1935).
- Teresa Elies Borràs, de 43 anys, vídua de Manuel Bayo Cosas, el darrer natural de Còrdova i difunt a Reus (1935).
- Vicenta Espinós Llorenç, vídua de Francesc Amareé Sech, nat a Tortosa i mort de tuberculosi, ha de mantenir a sis fills: Francesc, Manel, Rosa, Joaquim, Alfred i Anna (1936).
- Josepa Ferrer Padrós, vídua de Pau Marc Pinyol, demana ajut per dos fills: Josepa i Andreu (1935).
- Maria Luís Munter, vídua de Pau Rodríguez López, té dos fills: Antoni de 6 anys i Magdalena de dos (1935).
- Eugènia Llotart Llobregat, de 38 anys, natural de Prades, vídua d'Enric Llorba Miravall, d'Ulldemolins, mort el 1935 als 45 anys d'edat (1935).

“Els expedients de pensió per orfenesa: una font d’investigació genealògica. L'exemple de la demarcació de Tarragona (1934-1939)”

- Antònia Mallafre Novell, vídua de Pau Guinovart Riambau, mort als 51 anys, té dos fills :Concepció de cinc i Fructuós de nou. El seu únic mitjà de supervivència és fer feines domèstiques per cases de particulars (1936).
- Trinitat Marco Cerezuela, vídua de Joan Brunet Soler,de la Secuita,demana ajut per a mantenir a tres fills: Trinitat de sis anys, Dolors de tres i Josep, d'onze mesos (1935).
- Pilar Navarro Corretger, vídua de Josep Guzmán Llombart, té una filla: Josepa (1935).
- Josepa Olestí Cardona, de 47 anys, vídua de Sebastià Martí Salvat,natural de l'Aleixar, ha de mantenir una nena, Josepa, de set anys (1935).
- Àngela Oliver Sales, vídua de Camil Mas Masó, mort a Vilalba el 26 d'abril del 1938, manté a tres fills, Camil, Manel i Joaquim (1938).
- Encarnación Ortiz, vídua de Genís Martínez Pérez, ha de mantenir tres fills (1935).
- Jacinta Pere Mestres, nascuda a la Guàrdia dels Prats (Conca de Barberà), vídua de Joan Boronat Sape-res, de Montferri, ambdos resideixen a Tarragona (1935).
- Aurora Pérez Fernández, vídua de Manuel Díaz López, nat a Santiago de Sas (Lugo) i mort als 33 anys, té dos fills : Manuel, de 5 anys i Leonor, de dos (1936).
- Maria Cinta Torres Guinovart, de 31 anys, nascuda a Tortosa, vídua de Martí Rovira Brull, peó i mort el 1938 com a soldat republicà de lleva a la batalla de l'Ebre a la Serra de Pàndols, entre Ascó i la Fatarella, ha de mantenir tres fills: Cinta, Antoni i Josep, de dos, sis i set anys, respectivament (1939).
- Eloisa Vicente Romero, vídua de Joan Rabassó Canyelles, té tres fills al seu càrrec: Eloi, Flora i Francesc (1935).
- Francesca Ximenis Alomar, vídua d'Antoni Mateu Grau, té dos fills: Josep i Joan (1936).

Vilaseca de Solcina (2)

- Matilde Morgades Mestre, veïna del Mas de la Miquelona, vídua de Florenci Tardiu Vilà, pagès nat a Figuerola del Camp, té dos fills, Florenci, nat a Vilaseca el 1927 i Josep, nat a Reus el 1932 (1938).
- Àurea Saltó Pomarol, vídua de Josep M. Vidal i Grau, demana ajut per quatre fills, Jordi de nou anys, Josep de set, Mercè de cinc i Pilar de tres (1939).

Conca de Barberà-1-

Barberà de la Conca (1)

- Teresa Poblet Poblet,nascuda a Pira, vídua de Ramon Civit Solanes, demana pensió per a la nena Ra-mona, de tres anys (1935-1937)

Terres de l'Ebre -3-

L'Ametlla de Mar (3)

- Maria Barceló Pasqual, nascuda a Vandellós, de 32 anys, un informe qualifica la seva conducta d' "*in-tachable*", vídua d'Enric Bayerri Lleó (1935).
- Francesca Borràs Margalef, vídua de Manuel González Macario, nat a Chiclana (Cadis), té quatre fills menors: Josep, Manuel, Maria i Ramon (1935).
- Cinta Borràs Margalef, vídua de Feliu Boquera García, manté a dos fills: Feliu i Miquel (1935). L'any 1940 es casa en segones núpcies amb Rafael Callau Mateu.

Total: 32

Font: Arxiu Històric de la Diputació de Tarragona (AHDT), Comissaria delegada de la Generalitat a Tarragona, beneficència, caixa format quart, sig.28, sol·licituds pagament pensions orfes de pare (1934-1939).

Observació: Hem normalitzat la grafia dels cognoms.

En el mateix arxiu es conserva un altre lligall de pensions d'orfes de guerra dels anys 1944-1951 (sig. 110) però no hi figura l'origen geogràfic dels beneficiaris, sols hi consten el noms i cognoms i la quantitat econòmica.